

8. Musikundervisning i samspel med Spotify – didaktiska möjligheter och utmaningar med strömmad musik i klassrummet

Cecilia Ferm Almqvist

Strömmande medier ser ut att ha blivit en naturlig del i lärares professionella liv. Strömmad musik, främst distribuerad genom företaget Spotify, ljuder, mer eller mindre frekvent, i de flesta svenska klassrum. Därmed blir relationen mellan strömning, undervisning och lärande intressant utifrån flera pedagogiska och didaktiska aspekter. Området täcker in flera underområden definierade av vilken utbildningssituation som avses. Det är möjligt att via skolrelaterade internetsidor hitta spellistor för klassrum, och tips av slaget: *Sju sätt att använda Spotify i klassrummet*, eller motiverande *anthems* på webbsidor som *Teachers' Toolkit*, riktade till lärare i form av allmändidaktiska tips. Att Spotify används för musikalisk bildning och lärande utanför klassrummets väggar har redan konstaterats i den här bokens tidigare kapitel, och vi har dessutom kommit fram till att olika förhållningssätt och förmågor i form av och digital kompetens är nödvändiga för att hantera strömningstjänsten på ett sätt som skapar möjligheter för musikalisk bildning. I en tidigare genomförd intervjustudie med en dans- och en musiklärare (Ferm Almqvist, 2020), blev det tydligt att lärare verkligen använder strömmande tjänster, och då inte minst Spotify, på medvetna sätt i sin professionella gärning. Spotify visade sig vara en aktör i lärares didaktiska arbete i såväl grund- som gymnasieskolan. Något som såg ut att behöva utforskas närmare var dock hur strömmande musik används och fungerar i musikundervisning, inte som bakgrund eller motiverande input, utan som ett verkligt pedagogiskt redskap i planering, genomförande och dokumentation av undervisning. Därför genomfördes studien, som presenteras i detta kapitel, med det

specifika syftet att beskriva och kritiskt reflektera över hur en strömmande tjänst – som Spotify – medverkar och används i undervisning och lärande av musik i grundskola, gymnasium, kulturskola och lärarutbildning, ur ett didaktiskt perspektiv på fenomenologisk grund

För att uppnå syftet med studien var det nödvändigt att få inblick i och försöka förstå människors erfarenheter av att använda Spotify i musikklassrummet. Därför intervjuades två musiklärarutbildare (som också arbetar som musiklärare i grundskolan), fyra musiklärare, en danslärare, och två elever som studerade vid högstadiets musikprofil. Fokus i intervjuerna låg på deras Spotify-användning, och vilken betydelse Spotify upplevdes ha (haft) i musikundervisningssituationen. Intervjuerna genomfördes på samma sätt som beskrivits i kapitel 5, vilket innebär att intervjuerna stimulerades av deltagarnas egna Spotify-interface, och dokumenterades med det digitala kommunikationsverktyget Zoom. De utskrivna intervjuerna analyserades med ett hermeneutiskt-fenomenologiskt förhållningssätt, vilket resulterade i teman som visade sig kunna relateras till planering, genomförande och dokumentation av musikundervisning. Som analytiskt redskap används fenomenologisk didaktik.

Planera, genomföra och dokumentera undervisning i musik med Spotify

Ja, jag tror att jag använder Spotify mer i mitt musiklärarliv än vad jag gör för egen del.

Baserat på analysen av materialet blir det möjligt att säga att Spotify har utgjort en revolution för lärare som använder inspelad musik i sin undervisning. Flertalet av dem ser Spotify som ett yrkesverktyg, och sätter den egna lyssningen i bakgrunden. Tillgängligheten till ett så omfattande musikaliskt material som Spotify erbjuder, ser ut att underlätta tidigare vanor avseende musikanvändning bland musik- och danslärare, men också öppna för nya didaktiska möjligheter på grund av tillgänglighet ”i

stunden” – som ett pedagogiskt musikarkiv utan begränsningar i tid och rum.

Ja, men det fanns ju en tid där jag hade en stor väska med CD-skivor som man kånkade runt med, mellan skolor och sådär, det är helt galet. Eller att man ska köpa någonting på iTunes eller sådär. Så det här är ju en otrolig möjlighet.

Att slippa släpa med sig stora väskor med CD-skivor, eller beställa musik på posten och vänta några veckor innan den kan användas, eller be elever ta med sin musik långt i förväg, utgör avsevärd förändring gällande undervisningens förutsättningar.

Ja, förut satt jag och brände skivor du vet. Så att dagens teknik, när den funkade då är det ju helt fantastiskt. Och alla möjligheter som finns, att dela med sig och sådär. Det som är nu är att nu kör jag med min mobil, och min Dropbox på högskolan. Jag har inte med mig en massa skivor. Det finns inte ens en CD-spelare där, det finns nog nån men jag tror inte den funkade. Så jag kör min telefon. Det har tagit ända till nu. /.../ Jag höll fast i min CD-spelare och mitt sätt att tänka på och det har funnits en CD-spelare, det gör det ju här med och då har man kört på så länge det har gått. Men nu ser det inte ut så i den musikal jag är på högskolan utan nu är det en liten högtalare som man kopplar in bara i sin mobil. Så då gäller det att ha grejerna där.

Utbildningssammanhangen förändras, musikbibliotek läggs ned (vilket togs upp i kapitel 3) och didaktiska handlingar förändras. Det är inte heller bara den smidiga tillgängligheten till musik i undervisningssituationen som har förändrat musik- och danslärares didaktiska handlingar, utan även planering, genomförande och dokumentation av undervisning visar sig ha omskapats på genomgripande nivå. Inställningen bland deltagarna ser lite olika ut beroende på ålder, och övrig vana att använda digitala medier. Samtliga deltagare i studien har en grundlig musikalisk

erfarenhet, vilket också ger dem möjlighet att vara aktiva i Spotify-användande som elever och lärare i musiksammanhang.

Jag känner igen, att jag är liksom motsträvig först, nej men vad är detta. Vad ska det där ge? Men sen går jag liksom all in.

Analysen visar på att lärare har gjort Spotify till sitt pedagogiska redskap, och har samtidigt släppt in Spotify, tillsammans med andra strömningsrelaterade applikationer och tjänsteföretag i sin didaktiska gärning.

Det har väl blivit att man har gjort det till sitt redskap helt enkelt. Kan jag nog säga. Och har gjort det till en kanal, kan man väl säga till både elever och studenter och även till föräldrar.

Med kanal avses här möjligheten att dela med sig av fokus för undervisning i form av spellistor. Ett sådant grepp bidrar till att själva musikundervisningen kan flyttas i tid och rum, elever och föräldrar kan ta del av musik innan och efter den behandlats i klassrummet, och musik tillgänglig i hemmet breddas och likställs oberoende av socioekonomisk bakgrund, förutsatt att uppspelningsenheter finns tillgängliga. En sådan intenderad spridning av musik skulle kunna bidra till såväl individuell som social musikalisk bildning.

I den fortsatta texten presenteras och reflekteras över hur relationen mellan lärare, elever, teknik och musikaliskt innehåll, med andra ord musikundervisning i samspel med Spotify, visat sig i form av de didaktiska aktiviteterna *planering*, *genomförande* och *dokumentation* i det material som analyserats.

Planering: samla och organisera musik i relation till specifik undervisningskontext

När det gäller planering av undervisning framgår det tydligt att lärarna använder Spotify för att hitta musik, såväl förutsättningslöst som mer specifikt riktat, med syfte att organisera musik i

relation till specifika årskurser, teman, grupper och situationer. Intentionen är att erbjuda eleverna möten med och erfarenheter av musik för att utveckla olika typer av förmågor. Dessutom ingår i planeringsfasen att förmedla musik, att kommunicera den med hjälp av kroppsliga, ljudande och visuella (Ferm, 2004) symboler som har varierande funktioner i specifika sammanhang. Till sist kan också planeringen i relation till Spotify handla om att upptäcka listor som är kopplade till tryckta läromedel, men som distributörerna har valt att mediera genom Spotify.

Att samla musik – didaktiska val av innehåll i ett flytande landskap

... eller jag jagar hela tiden. Att hitta musik som jag vill använda. För det är en så stor, det är en så viktig del i [dans]-undervisningen på något sätt. Så jag kan nästan inte göra det av någon annan anledning.

Att samla musik med hjälp av Spotify kan handla om att förutsetningslöst lyssna på det tjänsten erbjuder via algoritmer baserat på tidigare lyssning. Som citatet visar bidrar Spotifys närvaro till att landskapet för ”jakten” sträcker ut sig i tid och rum, vilket kan bidra till att lärares didaktiska handlingar tränger undan möjligheten till privat lyssning. ”Jo det här är jag [release radar] nu ska jag se om det har kommit några nya releaser som kunde va nåt för undervisning.” Deltagarna betonar också att ett förutsetningslöst sökande kan leda till en breddad genrekänedom. Landskapet visar sig i hela sin variation, och uppmanar läraren att göra didaktiska val.

Men Gud vilken fin låt. Alltså, så jag bara, den här. Och så plankade jag den direkt när jag kom till skolan. Det var på väg till skolan. Så plankade jag den direkt, och så körde jag den i Luciatåget. Och alla bara: Åh, vilken fin låt.

Det finns dock en medvetenhet om att landskapet är begränsat, och justerat, så som det visar sig t.ex. i form av *Discovery* och *Release Radar* beroende på lärarens tidigare lyssning, med hjälp

av algoritmer. Detta leder till nya didaktiska handlingar för att erbjuda elever möten med viss typ av musik, strategier för att komma förbi de barriärerna.

...och här har vi ju alla länder, och då söker jag. Här har vi ju då topp 50 Indonesien. Och då hittar jag spellistor och sådana saker. Och då kan jag hitta musik som jag aldrig skulle hitta annars. Och så tar jag utgångspunkt i det. Här ser man i och för sig att det är ganska inspirerat av väst, men ofta så är det ett sätt att hitta musik som jag inte skulle hitta annars. Och så går jag till Youtube för att visa det för eleverna då.

Landskapet Spotify erbjuder kan med andra ord breddas med hjälp av andra strömmande tjänster som exempelvis Youtube. Förutom ett så kallat förutsättningslöst lyssnade som grund för samlande, visar materialet också på att lärarna ”jagar” mer specificerat, t.ex. baserat på vad en elev/grupp önskar att lyssna på, sjunga eller spela, ett bestämt temainnehåll, eller en bestämd aktivitet. Det kan handla om att hitta en låt som passar att dansa en specifik dans till. Ett specifikt sammanhang kan vara en skolkör, och ett specifikt tema kan vara FN-dagen. Här kan Spotifygränssnittet guida i landskapet, om än på algoritmstyrda sätt.

Det är en otrolig tillgång, i mitt jobb också, att man kan liksom söka, ja men, *related artists*. Om det är en artist som man använt väldigt mycket, och så behöver man förnya sig och hitta liknande, väldigt snabbt.

Lärare i olika former av grupper guidar också varandra i landskapet och delar tips med varandra, och med elever, vilket utgör ett sätt att utöka sin samling. Det blir också tydligt att ”ägandet” av samlingarna är kollektivt och just delat. Dels delas tips i ”formella” sammanhang, knutna till en specifik undervisningskontext.

Ja men precis, det är det ju. Och den här tror jag att jag har fått av någon. Men, jag delar ju listor...dels så delar jag ju

8. Musikundervisning i samspel med Spotify

listor med eleverna. Jo, men så att jag lägger ut det på lärplattformen, en länk. På en skola har vi Facebook-grupper, då kan man lägga länkar där.

Dels sker delandet i mindre formella grupper, som t.ex. i Facebook-grupper för lärare, eller mellan kollegor via olika digitala kanaler.

Ja, dels delas låtar via FB, eller Whatsapp eller sms. Och sen är det lite nördigt, vi är ju flera kollegor som undervisar i samma [dans-]teknik. Åh, det här är en bra ”cirkulationslåt”, eller det här är en bra ”diagonallåt”, eller det här är ... så det är också jätteskönt att man kan få ganska snabba tips, Och då har man ju den i sin ... har man lyssnat på den så har man ju den. Att den är sparad så.

När det gäller äldre elever och studenter vittnar materialet om att lärare delar musik dels för att de lärande skall få tillfälle att bygga upp en egen samling, men också för att lärarna får möjlighet att bredda sig med hjälp av kollegors utvalda låtar.

Det är mycket Shazam:ande under lektionerna. Och det är ju bra.

Det blir tydligt att bedriva undervisning med Spotify för med sig ett antal tjänster och digitala applikationer. Shazam-låtarna hamnar också i en specifik Shazam-lista, som kan bearbetas vidare vid senare tillfälle. Spotify blir därmed en aktör i sammanhanget, men hur en lärare hanterar denna aktör verkar inte finnas i fokus för undervisningen inom lärarutbildningen, vilket jag kommer tillbaka till. Valt och tilldelat innehåll samlar lärarna i listor i relation till specifika sammanhang och situationer:

Flamenco, ingen aning, jo just det. Det var då, när jag skulle börja med folkmusiktemat, så tänkte jag att jag skulle spela lite annan folkmusik, för dem, från andra länder. Och kolla vad de har för koll, och då blev det, och då blev det mycket som

du ser här, irländskt, och flamenco, och säckpipa ... men med det skulle jag ju vilja göra en lista, så att jag har den klar. Så det här kan jag alltid göra alltså, jag har inte ens kollat vad det står här. Jag håller inte på och kollar så här, senast spelade, jag bara kör nu, nu, nu liksom. Men det här är ju jättebra.

Att samla tips i listor utgör en övergång till att organisera musik i relation till specifika undervisningssituationer, att strukturera sin samling på didaktisk grund

Att organisera sin samling – strukturera musik på didaktisk grund

När det gäller organisering av musik som en förberedelse för undervisning visar materialet på att det innefattar lärarnas listskapande, samt hur listorna relateras till varandra, och till undervisningen. Listor skapas, som nämnts, i relation till teman, årskurser, lektioner, grupper och specifika aktiviteter, allt med syfte att erbjuda eleverna möten med musik som bidrar till utveckling av musikaliskt kunnande. Vissa av lärarna har ordnat listorna i relation till varandra, medan andra låter dem ligga i tidsordning, blandat med privata listor av olika slag.

Och framförallt gör jag listor. Med låtar i som jag känner att jag behöver komma åt snabbt, eller om jag ska komma ihåg sådär, den här skulle jag vilja använda till advent nästa år, eller så, så är det ju supersmart, att lägga i spellistor. Och mer och mer, för varje gång som jag gör ett nytt tema, som senast så gjorde jag tema folkmusik, med årskurs fyra, så inser jag att jag kanske inte ska hålla på med mina skivor, som jag gör, så mer och mer så gör jag spellistor, med de grejer som jag brukar använda.

Det blir med andra ord möjligt att säga att lärare bygger och organiserar sin samling, vilken de lutar sig tillbaka på i undervisningssituationen, och som de kontinuerligt uppdaterar. Det finns också de som förlitar sig på kollegors listor, eller samlingar, vilka inför livats i samlingen eller som de söker upp när ett behov visar sig.

8. Musikundervisning i samspel med Spotify

Jag har inte sorterat såhär, men jag vet vilka kompisar som gjort det om jag behöver något särskilt.

Vissa listor är mer generella och finns för att välja ur, och där hamnar många av de exempel som hittas mer förutsättningslöst, eller som baserar sig på elevers önskningsar.

Ja, men där lägger jag ju också in grejer som jag tror att jag kommer att behöva och sådant som jag har använt.

Andra listor i samlingen fungerar som banker av musik som passar till ett visst tema, där eleverna själva kan välja en låt för att träna på en viss musikalisk kunskapsdimension, uttryckt i kursplanen. Ytterligare en anledning till att skapa en lista är att dokumentera vilka låtar som sjungs och spelas i en specifik årskurs. Materialet visar på en variation vad gäller hur samlingen är organiserad i relation till en lärares totala undervisning. Att det är möjligt att använda Spotify för pedagogisk organisation av förin spelad musik med fokus på lyssning eller musikanvändning står dock klart. En av de intervjuade berättar att hon har skapat listor för varje kurs vid de olika skolor där hon undervisar, och ibland för specifika moment. Hon har sorterat listorna i Spotify så att de kommer i ordning; överordnade teman, underordnade teman, och sedan nytt överordnat tema. Vidare ligger låtarna i listorna i den ordning de kommer i lektionen, samlingen är organiserad i detalj, på didaktisk grund.

Så den [listan] kan rulla på. Oftast stannar jag ju emellan, men det skulle kunna gå.

Med andra ord blir listan en reell guide genom lektionen, den anger vilken aktivitet som pågår och vilken som följer därefter, den ger form och dynamik åt lektionen. Organiseringen kan också styras av att läraren vill visa på variationer av en viss låt och ha dem samlade i en bank eller lista.

Ja, där ja, det är just bara Beethoven faktiskt, för att jag sparar på hans femma. De har gjort så himla många roliga versioner. Så jag har faktiskt ett gammalt kassetband som jag tar fram, med en version från 80-talet som jag liksom inte har lyckats hitta någon annanstans och jag vet liksom inte hur jag ska gå tillväga med det heller, jag kanske kan shazama den. När jag tänker efter.

Samspelet med Spotify visar sig här också kräva att läraren inser dess begränsningar och kan komplettera med andra medier, i det här fallet ett kassetband. En ytterligare del av planeringsarbetet i relation till Spotify innefattar att finna och hämta hem listor som är kopplade till kommersiella läromedel, tillgängliga genom tryck eller som digitala källor. Ett exempel är Utbults kapitelbaserade material *Musik i Skolan*, som låter den musik läromedlet relaterar till finnas tillgängligt via Spotify (se kapitel 3). En av deltagarna tror också att det kommer att bli vanligare att hela material distribueras via Spotify.

Alla vill vara där, det är där alla är.

En sista aspekt av att som lärare organisera sin musiksamling med hjälp av Spotify kan sägas vara möjligheten att ladda ned musik, så att den finns på plats vid undervisningstillfället, även om nätverkstillgången inte är optimal eller ens existerar. Det blir möjligt att säga att det flytande landskapet därmed under en begränsad period blir fixerat. Här visar det sig att lärarna kan behöva göra urval på grund av begränsat utrymme på sin enhet. Om det fixerade landskapet innehåller låtar från andra källor, om en Spotify-organiserad undervisningslista kräver att låten finns på hård-disken, kan detta medföra ytterligare problem. Undervisningen blir på så sätt inte oberoende av rum eller uppspelningseenhet.

Att transformera sin samling – didaktisk kommunikation av strömmande musik

Den sista aspekten av planering i relation till Spotify handlar om att förmedla och kommunicera den musik en lärare samlat på sig. Det blir möjligt att tala om en transformativ fas i den didaktiska processen. Dels kan det handla om att förmedla musiken i klingande form, vilket kräver att enheten kan kopplas samman med en ljudanläggning.

När jag har min körs terminsavslutning i juni i Hagaparken till exempel, då är det den [bluetoothhögtalare] som gäller. Och nu har jag varit så modig de två sista åren så att jag har kört listan på min telefon. Jag är ju så gammaldags, och så orolig för att det helt plötsligt ska hända något så att det inte ska funka så jag har kört med en sån här sladd. Men tidigare använde jag en CD-spelare som jag har med en bränd skiva med låtarna på. Men bakgrunderna då som vi använder i kören.

Dels kan den transformerande fasen handla om att kommunicera musik via kroppsliga, ljudande eller visuella symboliska uttryck, då musiken inte förmedlas direkt i klingande form. Den behöver med andra ord kommuniceras på något sätt för att kunna användas t.ex. i musicerande aktiviteter. Ett sätt som lärarna använder sig av är att lära sig musiken utantill, för att sedan kunna förevisa med hjälp av röst och instrument. Här blir det med andra ord tal om en transformation till en alternativt klingande form.

Men då försöker jag lyssna på dem någon gång så att jag kan låtarna som de vill göra.

I andra fall behöver läraren transformera musiken till andra symboler eller uttrycksformer, en form av översättning som brukar kallas notera eller planka. Denna fas kan sägas var en övergång till själva genomförandet av undervisning. Det kan handla om att använda översättningar som kollegor formulerat, så som noter,

kompskisser eller basgångar, men det kan också handla om att planka själv.

Och så plankade jag den direkt när jag kom till skolan. Det var på väg till skolan. Så plankade jag den direkt, och så körde jag den i Luciatåget.

Att hantera förmågan att transformera klingande musik till kommunikationsbara symboler ser med andra ord ut att vara viktigt. Med det har fokus förflyttats till själva genomförandet av undervisning i relation till, eller i samspel med, Spotify.

Genomförande: musicera, dansa, komponera, uppleva och reflektera

Spotify tillskrivs en viktig betydelse i musikundervisningen men kan sägas få litet skilda funktioner beroende på om aktiviteterna avser musicerande, dans, komposition, lyssning eller reflektion. Som nämnts tidigare kompletterar lärarna sin Spotifybaserade samling med Youtube och egna skivor då en specifik låt, artist eller inspelning inte finns tillgänglig via Spotify. Till skillnad från vad som framkom i den planerande fasen, finns det exempel på lärare som inte vill använda Spotify i själva klassrummet, utan där väljer Youtube för att hålla eleverna utanför sitt privata musikaliska landskap. Den pedagogiskt organiserade musiksamlingen används alltså i själva undervisningssituationen på olika vis, men dessutom samspelar de flesta av deltagarna i studien med Spotify i stunden.

Det är just det här som ... men jag får mycket här i skolan. Alltså ibland har ju vi rena önskegångar. När de får önska låtar. Då har jag lite regler kring det och så. Att det måste vara ok låtar att lyssna på och så. Och då får jag ju lära mig vad som är inne och känt ... och vad barnen gillar. Ja, det är jättehäftigt verkligen.

Även eleverna kan få i uppgift att leta efter musik i stunden, som förlaga inför musicerande, men också till komponerande, och i reflekterande aktiviteter, vilket jag kommer tillbaka till. Det blir tydligt att samspelet med Spotify erbjuder en maktindelning, vad gäller val av innehåll mellan lärare och elever. Som redan konstaterats är även Spotify med och inverkar på vad som är möjligt att välja i den enskilda situationen, baserat på algoritmer, juridiska avtal och tekniska förutsättningar. De didaktiska handlingarna fördelas med andra ord på flera parter.

Musicera – att spela och sjunga med Spotify

När det gäller musicerande aktiviteter visar materialet att det handlar om att använda musik medierad via Spotify för att sjunga till, och att spela till, t.ex. för att träna något specifikt instrument som bas eller trummor.

Idag körde jag trummor med årskurs tre, intro till trumsetet, och då får de först klappa de olika rytmerna som ingår, och sedan så överför vi det till rytminstrument. Och då har jag lagt fem låtar i en spellista som heter Trummor. Och då är det låtar som är väldigt bra och har tydlig puls. Och som är sköna, att låtsastrumma till, jag har en sån här, ja låtsastrumstockar eller vad man säger, hemma ... vad kallas det för ... ja, men såna som inte är riktiga trumstockar. Som är hoprullade av papper. Superbra, jag lärde mig det på någon kurs. Då låter det inte så mycket och så spelar de mot ryggstödet. Och så övar de, och så turas de om med att få spela på trumsetet. Och då har jag lagt fem låtar där som, jag som är ... de har lite olika tempo, ja, och som jag också har märkt att eleverna tycker är bra. Och då kan det vara Michael Jackson, och det kan vara den här *Stressed out* av 21 pilots. Den är de väldigt förtjusta i och den är så tung liksom. En bra trumlåt.

Musicerande aktiviteter innefattar också att spela till strömmad musik för att vara delaktig i ett musikaliskt sammanhang, som att spela med boomwhackers till en låt i lämplig tonart. Eller att spela till med ensembleinstrument, innan låten ”sitter” och ensemblen

kan spela själv. Då använder en av lärarna *Slowdowner*, en mobilanpassad applikation som kan kombineras med Spotify där tempo och tonart kan justeras, för att tempot ska bli enklare att förhålla sig till, och kanske också tonarten. Ofta används också Spotify för att visa på en förlaga, på ett ”original” inför musicerande, vilket jag återkommer till. Dock kan nämnas att Spotify erbjuder flera förlagor, vilket dels erbjuder möjlighet till tolkningsfrihet, och dels kräver kritisk reflektion.

Komponera

Musik strömmad via Spotify används som nämnts även som förlaga då musik skall komponeras. Ett exempel är en lärare som ger i uppgift att sätta samman bild och musik till en reklamfilm. Då används den strömmade musiken för att uppmärksamma eleverna på hur musik kan användas i reklamfilm.

Ja, och sen reklam, gör ju jag också ett tema, det är ju det som mynnar ut i en reklamrapp där, för femmorna, och då, det här tycker jag är jättefascinerade, vilken musik de har använt i reklamer, och vilken, men åh, jag älskar det här, det är ju också, det är ju påverkan det handlar om, vad gör musiken. Med reklam och så vidare, och sen så slutar jag med att spela den här *Det handlar om bajs* med *Vibafemba*. Då blir de lite chockade. Inte så nu för tiden, det var mer förr. Det finns så mycket annat nu. Som är helt emot mediavärlden och så. Och sen så gör de egna reklamrappar där de får bestämma sig om de ska vara för eller emot eller kanske göra en liten parodi på reklam och nu har ju alla en egen [surfplatta]. Och nu ska de då jobba i [ett musikproduktionsprogram] och gå in själva och göra och hitta på loopar och så.

Men redan existerande musik medierad via Spotify används också i komponerande av film, alltså den existerande musiken bildsätts. En av lärarna berättar att hen skapade en lista tillsammans med eleverna på specifika teman inför att skapa en musikal. Exempelvis sökte de efter låtar som skulle representera delar av ett liv som

Ung och vild, Far och son, och begravningen. På det sättet erbjuds Spotify vara en aktiv del i en skapande process.

Dansa

När det gäller dans som musikaliskt uttryck används den medierade musiken på flera sätt. Aktiviteter som exemplifieras i materialet är såväl att koreografera och skapa danser, som att röra sig strukturerat eller mer lekfullt i relation till musik.

De här är ju bra att ha som såna här härliga, alla är ute och dansar.

Dansläraren letar, organiserar och använder musik inte minst för specifika övningar för specifika åldrar, enligt en specifik progression.

Det handlar ju mer om ... jag är ute efter den här kvalitén i musiken, för att jag ska göra en sån här övning ... en hopp-diagonal. Eller en tondue eller nånting. Eller så vill jag ha trummor till exempel ... mer ... och då har jag några som jag har använt i 100 år som jag tröttnade på ... och då kan man liksom söka sig vidare.

Att tillgängligheten Spotify erbjuder gör det möjligt att direkt söka sig vidare i landskapet för att hitta rätt och upptäcka nytt, vilket kan sägas vara en distinkt kvalitet med tjänsten som inverkar på läraryrket. När det gäller att koreografera och skapa danser visar materialet att läraren tänker ut hur rörelserna i relation till musiken skall se ut, i relation till olika pedagogiska aktiviteter. Dansaktiviteter där Spotify är delaktigt innefattar också att utveckla danser tillsammans med eleverna, liksom mer improvisatoriska övningar. Även klassiska danser förekommer, då i kombination med idrottsämnet, som exempel i materialet. Även då medger samspelet med Spotify att snabbt hitta ett antal passande låtar, som lärarna direkt kan diskutera och välja emellan.

Uppleva och reflektera

När det gäller att uppleva musik distribuerad via Spotify och i en eller annan form reflektera över den musikaliska upplevelsen framkommer flera olika syften i materialet. Det handlar om att lyssna för att skapa en formskiss för vidare musicerande, att lyssna för att få ett intryck av groove, karaktär, struktur och genrespecifika drag, för att lära om, eller att kunna musicera i linje med, förlagan. Vidare rör det sig om att lyssna för att skapa sin egen musikaliska kanon och för att lära känna varandra inom gruppen, eller att koppla musikuttryck med känslöstämningar. Dessutom uppmuntras eleverna att reflektera över musikuttryck för att förstå en kultur eller ett historiskt skeende. Återigen fördelas makt och ansvar mellan lärare och Spotify självt, både vad gäller vilken musik som bearbetas, och vad gäller vilka musikaliska tider och rum eleverna bjuds in till. Reflektionen syftar även till att eleverna ska utveckla ett kritiskt och öppet förhållningssätt till musik, att lyssna bredare, eller att lyssna mer noggrant. Flera av lärarna understryker vikten av att i klassrummet erbjuda något annat än det eleverna lyssnar på hemma, eller på fritiden, för att bidra till utveckling, och hjälpa dem förstå vad som faktiskt är tillgängligt.

Ja, men den här paletten som finns. Nej, inte som finns, det finns mer, men det jag kan bjuda på.

Dansläraren menar också att det inte bara är repertoarmässigt eleverna behöver breddas, utan att även rörelserepertoar får möjlighet att breddas och fördjupas i mötet med varierad musik. Kroppen får olika möjligheter och uppmanas att sträcka ut sig, formas och uttrycka sig i olika musikaliska landskap.

Alltså det breddar ju...jag tänker att det inspirerar kanske till nya rörelser på något sätt, sen nya och nya, men alltså det kan vara ett sätt att utmana sig rörelsemässigt också, att man lyssnar på annan musik.

Att lyssna kritiskt och noggrant tas med andra ord upp av de intervjuade. Ett exempel som uppmärksammas är då en elev hade med sig en låt där refrängen innehöll ”I pull down your underwear”. Den intervjuade frågade eleven om han visste hur refrängen gick, och då samtalet ledde till att läraren förstod att budskapet var mer bildligt, eftersom artisten var mobbad och menade ”Jag ska sätta dit dig och då kommer du att stå där med byxorna nere.” Den intervjuade strök under vikten av att vara lyhörd som lärare, i relation till Spotify och elevers användande. Med andra ord fungerar Spotify som en relationsskapande mötesplats, som, vilket nämnts tidigare, lärare och elever äger tillsammans. Det är vare sig läraren eller eleven som har med sig kassetbandet eller skivan, utan i samspel skapas platsen, eller utrymmet.

Att lyssna på en låt innan den ska spelas, eller kanske i processen när låten övas in är ett vanligt förekommande skeende bland de intervjuade lärarna, om än det musikaliska utrymmet skall delas, vill lärarna i vissa sammanhang ha ett försprång, känna till stigarna i landskapet, för att kunna bedriva intenderad undervisning i samspel med Spotify.

Och Beatles, ja, då sjöng jag *Eight days a week*, vet du Ulla Wiklund. Hon har gjort en översättning, eller en egen svensk text på *Eight days a week* som heter, (sjunger) *Gör ett försök* heter den. Och den kör jag med lågstadietänaren. Jag bara älskar den och den handlar om det här med känslor. Och då vill ju de höra originalet. Och sjunga till originalet. Och då hittar de på, ska vi inte också göra så här (visar rörelser och sjunger) Jaha, tycker ni sa jag. Och då gjorde de det. Ja, men så är dagens barn. Och det hade de aldrig kommit på om vi inte hade lyssnat på Beatles. Det gav dem idén att de också skulle klappa där.

Att lyssna och tillsammans skapa en formskiss över en låt som skall spelas blir en form av gehörsträning. Aktiviteten innefattar att urskilja de byggstenar som formar den specifika låten, för att sedan kunna utföra den tillsammans, på ett sätt som liknar för-

lagan. Det kan handla om taktart, tonart och harmonier, basgångar, instrumentspecifika uttryck, betoningar och dynamik. När det gäller att lyssna för att få kännedom om specifika genrens karaktärsdrag framkommer i materialet flera olika exempel. Några varianter som visar sig är att spela upp favoritmusik, skapa egna listor på ett tema, eller beskriva musik från egen kulturell bakgrund, för att på så sätt ge möjlighet till att elever lär känna varandra, att vistas i varandras musikaliska världar, och att bli sig själva som musikaliska individer.

... och såsom exempel på musik som de då ska beskriva så har de fått lyssna och fått beskriva vad det är för text, vad det är för rytm och så vidare. Det har jag använt den till mycket.

När det kommer till att förstå musikens historiska utveckling, förekommer i materialet exempel på hur organiserade Spotify-listor används som grund för upplevelse och analytisk reflektion. En elev i intervjugruppen berättar om att de uppmuntras att lyssna på japansk musik och analysera den, för att få förståelse för japansk kultur. Det här är också exempel på hur Spotify används i ämnesöverskridande undervisning, i det här fallet samhällskunskap och musik. Landskapen sträcks ut utanför klassrummet, vilket också sker på friluftsdagar och högtidsdagar. Till sist beskrivs en klassisk aktivitet i klassrummet, att lyssna på musik och koppla till känslor på olika sätt.

Musik och känslor, det är tvåorna. Som jag jobbar mycket med det. Ja, de får lyssna på mycket och försöka beskriva hur de känner. Och hur musiken låter och så. Där har jag ett ganska långt tema på några veckor i alla fall. I Årskurs två. Jag tycker det är jätteviktigt att man kan sätta ord på hur det låter och hur det känns och så lyssnar vi på väldigt mycket olika musik då.

Det blir tydligt att Spotify finns med som aktör i processer där det förväntas att elever utvecklar kompetens inom områdena muscera, komponera, dansa och uppleva samt reflektera över musik.

Tillgängligheten bidrar till att detta kan göras på distinkt nya sätt. Frågan är vilken roll strömningstjänsten har i det didaktiska arbetet, hur dess juridiska, ekonomiska och tekniska förutsättningar inverkar på lärarens didaktiska val och därmed elevernas möjligheter. Detta återkommer jag till senare i kapitlet.

Invitera till och dokumentera musikalisk bildning

I analysen av intervjumaterialet framträdde klart att lärare använder Spotify dels för att bjuda in elever och föräldrar till att få insikt i, och dels få möjlighet att träna vidare på, det musikaktiviteterna fokuserar inom ramen för skolan. Det handlar om att visa föräldrar vad barnen gör och har gjort i skolans verksamhet, och dokumenterandet kan också syfta till att eleverna ska kunna förbereda sig, eller fortsätta att fördjupa sin kunskap, enskilt eller i familjens sällskap. De musikaliska mötena och landskapen i hemmet breddas, och medger att barn och föräldrar kan upptäcka och bildas tillsammans.

Ja, listor, så de kan sjunga i bilen hemma, så de vet vad vi sjunger och spelar liksom.

I vissa fall tvingar Spotify läraren att bjuda in till en annan version än den som används i själva undervisningssituationen, på grund av att den valda inte finns tillgänglig. Läraren delar ett annorlunda landskap med föräldrarna för att ge dem inblick, och eleverna möjlighet att fördjupa sig hemma.

Ja, men för mig är det ju fantastiskt, och så att det kommer ju in mer och mer musik. Till exempel *Wela Langa* det är en afrikansk jätterolig låt som man kan dansa till, och den finns liksom. Och jag använder ju inte den här inspelningen när jag använder den utan då gör jag det ju på mitt sätt, men jag lägger in den här, och då kan de ju sjunga den hemma och på så sätt lever den ju vidare liksom.

Sammanfattningsvis blir det möjligt att se vad Spotify blir och vilka roller strömningstjänsten får i det musikdidaktiska samspel

som konstitueras i planering, genomförande och dokumentation av undervisning, där förutom lärare, elever och musik, även ingår andra tjänster och applikationer. Musikaliska landskap öppnas och öppnar sig, på olika sätt beroende på vem som har tilldelats och tar sig makt. Om än det är läraren som väljer innehåll, eller avgör när eleverna skall tilldelas makt i den didaktiska situationen, är Spotify tydligt med och inverkar på vad som är möjligt att bjuda in till, beroende på algoritmer, samt juridiska, ekonomiska och tekniska faktorer. Och när eleverna tilldelas makt att välja, blir de också inbjudna till ett tekniskt, ekonomiskt och juridiskt sammanhang de inte har kontroll över, och som kan erbjuda musik som i sin tur för med sig kvaliteter läraren inte har intenderat. Därmed blir det tydligt att lärarens kunnighet när det gäller att ”ta makten över” Spotify blir viktig, liksom förmågan att reflektera över vad som är tillgängligt och inte, och vilka strategier som kan utjämna maktbalansen. I samtliga faser av didaktisk aktivitet gäller det med andra ord att läraren öppnar upp för att eleverna får möta musik på sina villkor, att få kastas ut i det okända, eller får fördjupa och reflektera över det redan kända, men samtidigt inte tar ett allt för stort steg bakåt, och riskerar att Spotify tar över som didaktisk aktör (jfr Ferm Almqvist & Leijonhufvud, 2017).

En annan aspekt är samspelet med andra strömmande tjänster och medföljande applikationer som nämnts i kapitlet. Väljer läraren att använda Shazam, Tiktok, Slowdowner eller Youtube, gäller det att ha koll på hur de aktörerna verkar i sammanhanget, och att ha strategier även för hur de bör hanteras i det enskilda fallet. Den egna relationen till musik är viktig när det gäller att mötas i det musikaliska landskapet, vilket också det handlar om närhet och distans. Att en av lärarna väljer att inte använda Spotify i klassrummet eftersom hen inte vill blanda fritid och profession, kan få konsekvenser i det sammanhanget, kanske blir distansen för stor?

Genom kapitlet har det visat sig på vilka sätt Spotify faktiskt utgjort en revolution för musikundervisning, som deltagarna uttrycker det, eller annorlunda uttryckt, har en särskiljande effekt. Tillgängligheten erbjuder frihet såväl som ansvar, variation såväl

som massivitet, individuell som kollektiv, essentiell såväl som existentiell bildning, förflyttning i tid och rum, och den bjuder in föräldrar att vara delaktiga samtidigt som det kan vara en risk att fördela ansvar till dem. Det blir tydligt att Spotify i relativt hög grad blir en aktör, ett innehåll, och en samhällelig omgivning i relation till undervisningen. Kanske blir Spotify rent av aktör, stoff och omgivande samhällelig kontext vilket gör den relevant att behandla som ett föremål för lärares lärande, och därmed också för musklärarytutbildning.

Förutsättningar för att kunna samspela med Spotify i professionella sammanhang

Avslutningsvis vill jag med grund i ovanstående reflektera över de aspekter i materialet som rör lärarutbildning i musik och dess samspel med Spotify. Vad är det en blivande musklärare behöver införliva för att kunna samspela med Spotify på ett professionellt sätt? Och hur fungerar Spotify som innehåll i lärarutbildning? Även om det ser ut som att Spotify ibland används som substitut för en CD-spelare eller grammofon, eller mer transformativt, då samspelet med strömningstjänsten blir mer tydligt, är det just ett tekniskt kommersiellt företag vi välkomnar in i klassrummet. Att använda Spotify på ett medvetet, innovativt och transformativt sätt kräver dock musikalisk erfarenhet och (ut)bildning, en ideologisk blick, en filosofisk idé om uppdraget, teoretiska perspektiv och en teknisk erfarenhet och insikt. Därmed blir samtliga nämnda aspekter viktiga innehåll i musklärarytutbildningen. När det gäller planering av undervisning ser det med utgångspunkt i materialet ut som att söka nyanserat efter passande musik med kvalitet är en viktig aspekt, vilket innefattar att förstå algoritmerna som barriärskapare, och att ta sig "bakom" dem, och därifrån orientera sig på egen hand i det landskap som erbjuds. Det handlar om att kunna skapa listor i relation till olika kunskapsmål, undervisningssituationer, grupper, och teman, liksom att organisera de listorna på fungerande sätt, samt att kunna bygga nya listor på redan existerande, samt att kontinuerligt uppdatera och re-organisera desamma. Det blir tydligt att digital och musikalisk

kompetens hänger tätt samman, med teoretiska och filosofiska perspektiv på desamma. Därutöver blir det av vikt att kunna förmedla innehållet på ett relevant sätt till det sammanhang som avses. Det kan handla om att snabbt kunna ”planka” en låt som ska sjungas eller spelas, det kan handla om att guida elever att forma en formskiss, eller det kan handla om att få musiken att ljuda med kvalitet på ett funktionellt sätt i avsedd musikpedagogisk situation. I klassrummet handlar det om att kunna orientera sig i sina organiserade musikbanker, och att kunna guida eleverna i reflektion över det som ljuder i klassrummet. Det handlar om att ”ta makten” över och medvetet ”dela makten” med eleverna och strömningstjänsten, och samtidigt vara flexibel och öppen i stunden. Det är inte självklart att använda musik i reklamfilm, eller att förmedla en kommersiell tjänst, som i sin tur hänger ihop med andra kommersiella tjänster. I dokumentation av och kritisk reflektion över den egna undervisningen gäller det att vara medveten om vad som förmedlas på vilket sätt, och vilka konsekvenser det får att ”kräva” av elever och föräldrar att de ”köper” Spotifys tjänster, och allt vad det medför av offentlighet.

Materialet visar på att ovanstående aktiviteter sker i musikklassrum, vilket i många avseenden står i bjärt kontrast mot innehållet i vad som behandlas i lärarutbildning med inriktning mot musik och dans. Att strömningstjänsten, liksom komplementära appar som Slowdowner och Shazam används i ämnesundervisning som t.ex. sång- och ensembleledningskurser, och även ämnesdidaktikundervisning står klart. Exempel på hur och i vilka situationer Shazam kan hanteras i det framtida läraryrket behandlas i metodikundervisningen – såsom dans till musik, musik som förlaga till spel, musik att träna trummor till – förekommer, men på vilka sätt och vad som krävs för att organisera och genomföra undervisning i samspel med Spotify verkar lysa med sin frånvaro som i undervisningsinnehåll i didaktik- och metodiksammanhang. Att med utgångspunkt i ett ämnesdidaktiskt förhållnings-sätt och i relation till kursplanerna skapa fungerande listor och organisera funnen musik tas inte heller upp som innehåll. En av de intervjuade lärarutbildarna säger:

Nej jag använder inte Spotify på det sättet, utan det är mer som en "kanal" till mig. Men sen kan man ju dela, kan inte du dela den där låten till mig, kan de säga. Då kan jag ju skicka en länk. Eller att vi delar listor mellan varandra, kollegor liksom.

Frågan är varför denna centrala funktion, att samspela med Spotify i den didaktiska processens olika faser tas inte upp. Det tenderar att se ut som att utbyte av låtar som fungerar för ett visst ändamål görs på ett kollegialt sätt mellan handledare, lärare, studenter, och elever. "Ja, eller någon student som var här och hade någon lektion eller så, så kan det också gå till", men det meta-kognitiva reflekterandet, liksom hantverket lämnas därhän. Kan det handla om att handledare och lärare tänker att den unga generationen hanterar Spotify i pedagogiska situationer autodidakt?

Spotify är ju liksom inget nytt, och alla ser det nog som sitt verktyg och använder det på sitt sätt. Alltså, vi har ju ingen kurs i hur man använder Spotify, liksom sådär. Men jag upplever det ju som att alla använder det ju i sin undervisning, och Youtube ser jag ju också många länkar till.

Eller kan det vara så att det upplevs som fel att använda en kommersiell tjänst i statligt finansierad utbildning, som man dessutom oftast verkar betala för privat? Kanske finns det osäkerhet om vad som är legalt och inte, vilket framkommer i intervjuerna. En annan tanke är att vissa lärare inom lärarutbildningen är relativt nya själva på att använda Spotify som pedagogiskt redskap och att det motverkar drivkraften att ta upp det som innehåll i klassrumsdidaktisk undervisning.

För det har verkligen varit ibland svårt, det här med att lägga så det blir offline, hur hittar jag de här tre små prickarna, gå in och lyfta över. Det har bara varit att göra och träna själv. Och också ha varit lite såhär tvingad att göra det. För att jag har känt såhär, nu vill jag ha en lista. Nu vill jag ha en lista

med de här låtarna i. Nu bara måste jag göra det. Men det har varit också att ta det här klivet över...

Att läromedel i ökande grad i sin helhet kommer att distribueras av Spotify står klart. Kunde en uppgift i lärarutbildningen vara att producera strömmande läromedel som helt eller delvis distribueras via olika strömningstjänster som t.ex. Spotify? Eller blir det att göra sig beroende av en kommersiell kraft? Därför bör inslag som både tränar handlingsberedskap, fokuserar kritiskt förhållningssätt och riktar studenten mot att identifiera en pedagogisk idé och grund ingå. Samtidigt behöver utbildare och studenter och vara öppna för och bidra till en transformerande utbildning och dito metoder.

Frågor

- Vilka möjligheter och utmaningar ser du med att använda Spotify som ”medspelare” i musikdidaktiska situationer?
- Vilka kompetenser behöver lärare utveckla för att kunna hantera detta användande på sätt som stämmer överens med läroplan, andra styrdokument och ideal när det gäller att lära musik?
- Vilket ansvar har lärare i relation till elever och marknadskrafter när det gäller användning av Spotify i klassrummet, och vilket ansvar hamnar på eleverna?

Referenser

- Ferm, C. (2004). *Öppenhet och medvetenhet. En fenomenologisk studie av musikdidaktisk interaktion* [Doktorsavhandling]. Luleå: Luleå tekniska universitet.
- Ferm Almqvist, C. (2020). Thinking, being, teaching, and learning with Spotify – aspects of existential and essential musical *Bildung* through listening in the classroom. *Journal of Music Technology and Education*, 12(3), 279–298.
- Ferm Almqvist, C., & Leijonhufvud, S. (2017). The Music Teacher in the Nexus of Art Origin. *Finnish Journal of Music Education*, 20(1), 45–58.